

УДК 342.5

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.4.22>

А. Г. Карташов

аспірант кафедри державознавства, права та європейської інтеграції
Національного університету «Одеська політехніка»

СТАН ЗАКОНОДАВЧОЇ ТА ЗАКОНОПРОЄКТНОЇ БАЗИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ

Активна боротьба України за свою незалежність зумовлює підвищений інтерес до проблеми реалізації політики національної пам'яті у публічно-управлінському аспекті. Наразі в Україні одним з основних органів публічного управління в цій сфері залишається Верховна Рада України, яка готує законодавчий ґрунт для формування та проведення такої політики, з огляду на що надважливим завданням є опрацювання наявної законодавчої та законопроектної бази для розуміння існуючих тенденцій та формування власних пропозицій для їх вдосконалення.

У статті досліджуються наявна законодавча, а також законопроектна база, які поділені на умовні блоки – частина законопроектів розглянута у вза'мозв'язку з наявними нормативно-правовими актами, а частина – тематично, за напрямками правового регулювання – щодо встановлення відповідальності за порушення законодавства, засадничі законопроекти, меморіалізаційні, тощо.

Проведеним дослідженням виявлено низку проблем: декларативність частини імперативних норм, відсутність публічно-правового інструментарію для контролю держави за виконанням прийнятих рішень, що зумовлює надмірну політизацію процесу очищення публічного простору, відсутність санкцій за порушення законодавства, фрагментарність правового регулювання, а також недоліки у наявних законопроектах. Відмічено також низьку активність законодавця, незважаючи на виклики, пов'язані з продовженням російсько-української війни.

На підставі проведеного дослідження та виявлених проблем напрацьовано пропозиції для їх вирішення – необхідність прийняття законопроекту № 9072, введення адміністративної та кримінальної відповідальності, врегулювання питання формування монументального публічного простору, продовження строків виконання Закону № 3005-IX для голів державних (військових) адміністрацій та надання їм права самостійного виконання прийнятих рішень, покладення на органи місцевого самоврядування обов'язку із забезпечення заходів у сфері публічного управління політикою національної пам'яті – наукових досліджень, інформаційних кампаній, тощо.

Ключові слова: національна пам'ять, державна політика, публічне управління, деколонізація, декомунізація, законопроекти, законодавство.

Постановка проблеми: Російсько-українська війна яскраво продемонструвала, що історія, топонімія та монументалістика стали в руках країни-агресора своєрідною зброєю, захист від якої вимагає відповіді у вигляді якісного розроблення, ефективного впровадження та реалізації політики національної пам'яті, що з однієї сторони дозволяє формувати та підтримувати національну ідентичність, а з іншої протидіяти впливу російської федерації як усередині країни, так і на між-

народній арені, посилюючи спроможності держави та окремих громад до інформаційного та збройного спротиву окупаційним військам і ворожій пропаганді. Крім того це дозволяє провести наглядні історичні паралелі та ближче відчутти сутність політики терору, який розв'язала росія у XIX–XX столітті та з 2014 року реалізує на окупованих територіях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення проблеми впровадження політики національної пам'яті

знайшло своє відображення у наукових працях українських та зарубіжних науковців у роботах Т. Василенко, Т. Бевз [1], А. Фальковського [2], Сачко Д.В. [3], В. Андріяш, Н. Громадської, О. Малкіної [4], І. Ковальської-Павелко [4] та ін.

Мета статті – висвітлення сучасного стану законодавчої та законопроектної бази у публічному управлінні політикою національної пам'яті в Україні та формування пропозицій.

Виклад основного матеріалу.

З часів відновлення незалежності України у 1991 році й до початку російсько-української війни 2014 року, Росія активно продовжувала розпочаті за часів СРСР асиміляторські процеси, направлених на розмиття окремих структур національної пам'яті, що було зумовлено тим, що тривалий час політика національної пам'яті в Україні була ситуативною та фрагментарною та у пріоритетах держави займала другорядні позиції.

Водночас варто відзначити, що сама національна пам'ять перебуває у постійних циклічних процесах будівництва, реконструкції та деконструкції, оскільки саме у таких самих умовах існує і держава і суспільство [6], тому саме своєчасна та ґрунтовна реакція держави та громадянського суспільства на ці процеси та зумовлені ними зовнішні й внутрішні загрози, визначає спроможність національної спільноти до консолідації та інформаційного спротиву, а також збереження історичної спадкоємності та національної ідентичності.

Недаремно дедалі частіше у науці використовуються поняття «війни пам'яті» [5] або ж «битви за минуле» [7].

Надважливе місце, як вищий законодавчий орган влади в Україні, що формує нормативну основу публічного управління у сфері реалізації політики національної пам'яті України, з 1991 року і по сьогодні займає Верховна Рада України.

Водночас, незважаючи на важливість політики національної пам'яті на її дотичність до сфери національної безпеки, а також визначення її об'єктом атак країною-агресором, наразі спостерігається низька законопроектна активність законодавців та профільних органів.

При цьому відповідно до статті одинадцятої Конституції держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України [8].

Водночас, упродовж 1991–2024 років прямо чи опосередковано регулювання політики національної пам'яті здійснювалось загальними Законами України, як то «Про музеї та музейну справу» чи «Про присвоєння юридичним особам та об'єктам права власності імен (псевдонімів) фізичних осіб, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій» та ін., які поряд із загальними нормами містять спеціальні положення.

Проте, одним з перших кроків у формуванні та реалізації політики національної пам'яті на рівні держави було саме прийняття Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» [9], який у подальшому неодноразово зазнавав змін та доповнень.

Так, знакові зміни відбулися шляхом прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедури реабілітації жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» № 2325-VIII від 13 березня 2018 року, яким, серед іншого, змінено назву Закону «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років», чим окреслено чітку рамку у визнанні комуністичного тоталітарного режиму таким, що здійснював політику державного терору [10].

Крім того, 28 листопада 2006 року Верховною Радою України було прийнято Закон України № 376-V «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні», яким на рівні Закону Голодомор 1932–1933 років в Україні визнано геноцидом українського народу, однак поряд із цим вперше на рівні закону визначено Український інститут національної пам'яті спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері відновлення та збереження національної пам'яті українського народу [11]. Вже після повномасш-

табного вторгнення окремим Законом України № 3884-IX додатково унормовано питання діяльності Національного музею Голодомору-геноциду та його керівних та наглядових органів – Експертної та Наглядової Рад [12].

Наразі законодавство про Голодомор-геноцид 1932–1933 років містить, здебільшого, декларативні норми, які не забезпечені санкціями або ж реальними механізмами контролю зі сторони органів публічного управління, що видається суттєвим недоліком в контексті все більшої кількості країни, які визнають цей злочин геноцидом на міжнародному рівні та його заперечення країною-агресором.

Крім того, обов'язки щодо забезпечення умов для проведення досліджень та здійснення заходів з увічнення пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні покладені виключно на державу та не враховують розширені, внаслідок реалізації політики децентралізації, можливості та повноваження органів місцевого самоврядування.

Пізніше, 09 квітня 2015 року, Верховна Рада України прийняла так званий «декомунізаційний пакет Законів», який включав у себе:

- Закон України «Про правовий статус та вшанування пам'яті учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті» № 314-VIII був логічним продовженням та фактично виконанням Указу Президента України від 28.01.2010 року № 75/2010 «Про вшанування учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті» та на законодавчому рівні, ґрунтуючись на чисельних наукових дослідженнях, визнав учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті – наприклад УНР, ОУН та УПА, Українську Гельсинську Спілку та інших головними суб'єктами боротьби за відновлення державної незалежності України [13].

Це сприяло, з одного боку, відновленню історичної справедливості, а з іншого протидії російській пропаганді, яка наслідуючи традиції радянської, продовжила створювати для борців за незалежність образ «фашистів», «нацистів та їх пособників», а також злочинців, тим самим заперечуючи підвалини української державності.

Вказаний закон вже у 2023 році був доповнений нормою про те, що публічне заперечення факту правомірності боротьби за незалежність України у ХХ столітті, а також перебування у публічному просторі назв об'єктів топоніміки населених пунктів, а також пам'ятників та пам'ятних знаків, присвячених особам, пов'язаним із переслідуванням учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті, визнається наругою над пам'яттю борців за незалежність України у ХХ столітті, приниженням гідності Українського народу і є протиправним.

На доповнення до даного Закону було прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» та «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» стосовно борців за незалежність України у ХХ столітті та деяких інших осіб» № 3113-IX, яким врегульовувалось питання пенсійного забезпечення осіб, які мають статус борців за незалежність України у ХХ столітті та зазнали репресій за політичними або релігійними мотивами у формі позбавлення волі (ув'язнення) або примусового безпідставного поміщення здорової людини до психіатричного закладу і реабілітовані у встановленому законом порядку [14].

Обґрунтуванням прийняття закону була соціальна несправедливість, яка була зумовлена тим, що внаслідок незаконного засудження та переслідування борці за незалежність України у ХХ столітті мали низький рівень доходу, який враховувався при призначенні пенсії після відновлення Україною незалежності. Водночас співробітники радянської міліції та радянських органів державної безпеки мали значно вищі доходи та відповідно розмір пенсійних виплат, хоча по-суті перешкождали боротьбі за українську незалежність.

Водночас згаданий Закон № 314-VIII, у редакції Закону № 3005-IX так само, як і законодавство про злочин Голодомору-геноциду 1932–1933 років, містить декларативні норми, які не забезпечені будь-якими санкціями чи системою стримувань та противаг, з огляду на що перебіг процесів декомунізації 2015–2017 років та

деколонізації 2023–2024 років продемонстрував, що його виконання в частині увічнення борців за незалежність у ХХ столітті у назвах об'єктів топонімії або ж пам'ятниках чи пам'ятних знаках протягом дев'яти років залишається майже невиконаним. Більше того, основні обов'язки щодо забезпечення досліджень, увічнення боротьби та борців за незалежність України у ХХ столітті покладені виключно на державу та не враховують можливості органів місцевого самоврядування.

- Закон України «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років» № 315-VIII був направлений на подолання радянського міфу про «велику вітчизняну війну» та на законодавчому рівні закріпив взаємну відповідальність націонал-соціалістичного (нацистського) режиму Німеччини та комуністичного тоталітарного режиму СРСР за розв'язання та наслідки Другої Світової Війни 1939–1945 років, вчинення численних злочинів проти людства та людяності, воєнних злочинів та злочинів геноциду, внаслідок чого Україні та Українському народові було завдано величезних втрат, закріпив статус такої війни як найбільшої трагедії людства у ХХ столітті [15].

Існування цього закону гармонізує законодавство в публічному управлінні у сфері реалізації політики національної пам'яті в Україні, оскільки не суперечить законодавству про борців за незалежність України у ХХ столітті та жертв політичних репресій, а також замінює поняття «визволення від фашистських загарбників» на «вигнання нацистів з України», що засвідчує те, що Україна почала поступово відходити від концепції про «велику вітчизняну війну» та переосмислювати пам'ять про Другу Світову, апелюючи до спільної провини та злочинів нацистського та комуністичного тоталітарних режимів, а також віктимізації частини учасників війни на боці радянської армії, оскільки після завершення війни Україна внаслідок радянської окупації так і не здобула незалежність.

Водночас достатньо неконкретне визначення переліку пам'яток Другої світової війни у частині першій статті четвертій цього закону, а також невиконання

Кабінетом Міністрів України вимоги щодо створення Єдиного національного реєстру пам'яток Другої світової війни 1939–1945 років призвело до політизації процесу декомунізації та судових спорів, зокрема справи № 640/19562/19 [16], що зумовлює потребу у внесенні змін до законодавства.

Крім того, 29 травня 2023 року було прийнято Закон України «Про День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років» № 3107-IX, яким на законодавчому рівні встановлено 08 травня, як День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні [17], що з однієї сторони вириває Україну з російсько-радянського недостовірного історичного нарративу, а з іншого зближує нашу державу з європейськими традиціями пам'яті, де день вшанування пам'яті полеглих у Другій світовій війні відзначається в день капітуляції нацистської Німеччини, що є також логічним продовженням Указу Президента України від 08 травня 2023 року № 266/2023 «Про День Європи» [18], яким запроваджено спільне з державами Європейського Союзу відзначення дня Європи.

Наразі законопроектом № 9536 авторства народних депутатів В. В'ятровича, Я. Юрчишина та інших «Про внесення змін до деяких законів України щодо пам'яток Другої світової війни 1939–1945 років» пропонується надати строки органам місцевого самоврядування та обласним державним адміністраціям для усунення з публічного простору цифрового позначення «1939», символіки російської імперської політики, георгіївської стрічки та написів російською мовою, а також вилучити з Державного реєстру нерухомих пам'яток України пам'ятки із забороненою символікою або ж написами [19]. Водночас такий проєкт не вирішує питання перебування у публічному просторі монументів радянським солдатам, прикордонникам та матросам та не відносить їх до забороненої символіки, що входить у суперечність із законом № 314-VIII та потребує додаткового врегулювання.

- Закон України «Про доступ до архівів органів репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» № 316-VIII,

який надав науковцям, дослідникам, представникам громадянського суспільства, журналістам та громадянам загалом доступ до раніше важкодоступних офіційних архівних документів, що у свою чергу дозволило пролити світло на раніше невідомі сторінки видатних українських діячів та діяльності радянських каральних органів по відношенню до українського населення та представників української інтелігенції, зокрема і в частині голодоморів що дало значний поштовх для відновлення та відкриття достовірної української історії (на сьогоднішній день архівні документи оприлюднені, для вільного доступу) [20].

▪ Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та заборону використання їх символіки» № 317-VIII, який став інструментом очищення публічного простору від явних маркерів комуністичного (тоталітарного) режиму, на які спиралася пропаганда Росії та, зокрема, визначив символікою комуністичного (тоталітарного) режиму назви об'єктів топонімії та пам'ятники та пам'ятні знаки, присвячені діячам, у тому числі причетним до організації Голодоморів 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 років та зобов'язав очистити публічний простір від такої символіки, зокрема шляхом перейменування об'єктів топонімії та демонтажу пам'ятників та пам'ятних знаків [21].

Особливістю цього Закону стало те, що він установлював чіткі строки для його реалізації: до 21 листопада 2015 року – повноваження щодо перейменування вулиць та демонтажу пам'ятників мали міські селищні та сільські ради; до 21 лютого 2016 року – такі повноваження мали міські, селищні та сільські голови; до 21 травня 2016 року – повноваження переходили до голів обласних державних адміністрацій. Крім того, було вперше було введено кримінальну відповідальність за виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганду комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів (ст. 436-1 Кримінального кодексу України) [22].

Вказаний закон забезпечив реальну правову основу для прийняття органами

публічного управління рішень щодо очищення публічного простору від символіки комуністичного тоталітарного режиму, і на відміну від Указів Президента України 2006–2010 років набув характеру обов'язкового та був частково виконаний.

Водночас закон не передбачав санкцій або ж альтернативних варіантів поведінки у разі, якщо жоден із зазначених у Перехідних та Прикінцевих положеннях суб'єктів не виконав його вимоги, оскільки відповідальність було встановлено лише за поширення символіки, а не за відмову виконувати закон та усунути її з публічного простору, що створило ситуацію, коли і по сьогоднішній день, після спливу майже десяти років після його прийняття, символіка комуністичного тоталітарного режиму перебуває у публічному просторі.

В цілому варто відзначити, що декомунізаційний пакет Законів розпочав нову віху публічного управління у сфері реалізації політики національної пам'яті, оскільки на заміну декларативним положенням указів Президента України, було впроваджено реально працюючий практичний механізм, а також світоглядну рамку, які стали елементами боротьби з російськими історичними міфами, а також «війни пам'яті», яку Україна станом на 2014 рік програвала, оскільки не мала достатніх законодавчих системних важелів протидії інформаційній та культурній агресії росії.

У подальшому, вже після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, було прийнято Закон України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» № 3005-IX, який розширив перелік забороненої символіки та надав повноваження для місцевих рад, голів таких рад та голів обласних державних (військових) адміністрацій або ж осіб, які здійснюють їх повноваження на перейменування об'єктів топонімії та демонтаж пам'ятників і пам'ятних знаків [23], а також, так званий, «антипушкінський» Закон – «Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей формування Державного реєстру нерухомих пам'яток України», яким було унормовано процедуру вилучення з реєстру та публічного простору пам'яток культурної спад-

щини, що відносяться до забороненої символіки [24].

Вже сьогодні встановлені даним законом присічні строки в частині обов'язку зміни найменування та/або символіки, статутів, установчих документів об'єднань співвласників багатоквартирних будинків чи асоціацій об'єднань співвласників багатоквартирних будинків у разі, якщо вони містять символіку комуністичного тоталітарного режиму або ж російської імперської політики, пропонується продовжити законопроектом № 9628 від 21.08.2023 р. [25], а також урядовим законопроектom № 10103 від 03.10.2023р. [26].

Знову ж таки закон не забезпечений санкціями або ж важелями впливу на випадки, коли вказані у законі суб'єкти публічного управління не виконують його вимоги. Зокрема, голови обласних державних (військових) адміністрацій хоч і виносять розпорядження про перейменування або ж демонтаж об'єктів, однак їх виконання покладається на органи місцевого самоврядування, без надання повноважень щодо контролю їх виконання як зі сторони обласних військових адміністрацій, так і зі сторони інших профільних суб'єктів – Міністерства культури та стратегічних комунікацій або ж Українського інституту національної пам'яті.

Також на відміну від законодавства про декомунізацію, цей закон не передбачає ні адміністративної, ні кримінальної відповідальності за поширення символіки російської імперської політики, не є підставою для застосування адміністративно-господарських санкцій, не передбачає можливості альтернативної поведінки суб'єктів публічного управління поза межами встановленого законом строку (після 27 липня 2024 року).

Це призвело до того, що в окремих громадах, на кшталт, Одеси або ж Харкова, закон до цього часу не виконаний, що зумовлює необхідність внесення змін до нього в частині продовження строків його виконання.

Тут окремим напрямком законотворчості можна назвати спроби встановлення або ж посилення відповідальності за порушення законодавства у сфері реалізації політики національної пам'яті.

Так, 24 вересня 2021 року було зареєстровано законопроект № 6019 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за порушення вимог законодавства про засудження комуністичного тоталітарного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», авторства народних депутатів І. Фриз, М. Іонової та інших, який передбачав встановлення адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства про засудження комуністичного тоталітарного режиму, а також № 6019-1, авторства народних депутатів С. Бобровської, Г. Васильченко та інших, якими передбачено встановлення адміністративної відповідальності за ухилення або ж відмову посадових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування в установленому порядку здійснити демонтаж пам'ятників, пам'ятних знаків, присвячених особам, причетним до організації та здійснення Голодомору 1932-1933 років в Україні, політичних репресій, особам, які обіймали керівні посади у комуністичній партії, вищих органах влади та управління СРСР, УРСР (УСРР), інших союзних та автономних радянських республік (крім осіб, діяльність яких була значною мірою пов'язана з розвитком української науки та культури), працівникам радянських органів державної безпеки, подіям, пов'язаним з діяльністю комуністичної партії, встановленням радянської влади на території України або в окремих адміністративно-територіальних одиницях, переслідуванням учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті або ухилення або відмова прийняти розпорядження про демонтаж у строки, встановлені вимогами Закону України № 317-VIII або перешкоджання демонтажу за відсутності ознак діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України. Складення протоколів покладалося на працівників органів національної поліції [27–28].

Дані законопроекти наразі не отримали оцінку Головного науково-експертного управління та профільного комітету і до цього часу не розглянуті.

Це призвело до того, що ці проекти вже не є актуальними, зважаючи на розширення переліку забороненої символіки Законом України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» № 3005-IX, а також вплив строків виконання цього Закону та Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та заборону використання їх символіки» № 317-VIII вже на момент реєстрації законопроектів № 6019 та № 6019-1.

Також 04 вересня 2020 року було зареєстровано законопроект № 4052 авторства народних депутатів М. Бужанського, В. Кінзбурської, В. Струневича та інших, яким пропонувалось впровадження кримінальної відповідальності, зокрема, за наругу, руйнування або знищення братської могили чи могили Невідомого солдата, пам'ятника, спорудженого в пам'ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни – радянських воїнів-визволителів, учасників партизанського руху, підпільників, жертв нацистських переслідувань, воїнів-інтернаціоналістів та миротворців, а також осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації або іншої держави, визнаної Верховною Радою України агресором, учасників Революції Гідності, борців за незалежність України у XX столітті [29].

Водночас, даний законопроект суперечить не тільки логіці впроваджуваної політики національної пам'яті, а й окремим положенням законодавчих актів – Закону України «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років» № 315-VIII, «Про правовий статус та вшанування пам'яті учасників боротьби за незалежність у XX столітті» № 314-VIII, «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та заборону використання їх символіки»

№ 317-VIII, того ж Кримінального кодексу України та інших, в частині використання певних дефініцій (напр. «воїни-визволителі», «визволення»), а також поширення кримінальної відповідальності на законні дії, пов'язані із виконанням деколонізаційного пакету законів.

22 листопада 2019 року народною депутаткою України О. Савчук було зареєстровано законопроект № 2489 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо кримінальної відповідальності за заперечення Голодомору)» [30], яким пропонувалось доповнити Кримінальний кодекс України статтею 442-1, яка передбачала кримінальну відповідальність за публічне заперечення Голодомору 1932–1933 років в Україні, як геноциду українського народу та передбачала кримінальну відповідальність у вигляді штрафу від трьох тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і до позбавлення волі (у разі вчинення службовими особами або ж повторно), проте вже 02 лютого 2021 року його було знято з розгляду.

В цілому ідея введення відповідальності за порушення законодавства про деколонізацію та деколонізацію є слушною, оскільки встановлюючи імперативні норми для органів публічного управління щодо усунення з публічного простору назв об'єктів топонімії або ж пам'ятників чи пам'ятних знаків, а також декларативні норми щодо «приниження гідності українського народу» та «протиправність» певних дій чи явищ, чинне законодавство не містить жодних важелів впливу органів державної влади на органи місцевого самоврядування, які і є основними органами публічного управління в контексті виконання законодавства у сфері реалізації політики національної пам'яті.

Це наразі призводить до того, що Український інститут національної пам'яті, Міністерство культури та стратегічних комунікацій, а також обласні військові (державні) адміністрації не мають публічно-правового інструментарію для контролю за виконанням власних повноважень та прийнятих рішень, а також зумовлює надмірну політизацію процесу перейменування, демонтажу та меморіалізації.

Окремий напрямок законотворчості – це проекти, направлені на вшанування пам'яті певних осіб або подій. До прикладу 29 грудня 2021 року Кабінетом Міністрів України було розроблено та зареєстровано законопроект № 6483 «Про внесення змін до Закону України «Про благоустрій населених пунктів» щодо встановлення пам'ятних знаків, меморіальних та інформаційних дошок на території населених пунктів з метою увічнення пам'яті осіб, які брали участь у захисті Батьківщини» [31].

Даним проектом передбачалося створення законодавчого підґрунтя для увічнення пам'яті осіб, які брали участь у захисті Батьківщини, що загинули під час участі в АТО, ООС, захисті незалежності та територіальної цілісності України під час повномасштабного вторгнення росії та передбачити повноваження Уряду на затвердження Порядку встановлення пам'ятних знаків, меморіальних та інформаційних дошок на території населених пунктів з метою увічнення пам'яті таких осіб, визначити механізм розгляду клопотань та ухвалення рішень, а також порядок їх демонтажу.

Однак через низку зауважень профільного комітету було вирішено рекомендувати направити його на доопрацювання, а вже 06.09.2022р. його було знято з розгляду.

Схожий проект за № 8279 «Про внесення змін до Закону України «Про благоустрій населених пунктів» щодо встановлення пам'ятних знаків, меморіальних та інформаційних дошок на території населених пунктів з метою увічнення пам'яті осіб, які брали участь у захисті Батьківщини, сприяли такому захисту, а також видатних осіб та пам'ятних дат про визначні події» від 12.12.2022 р. було внесено народними депутатами О. Юрченко, В. Гнатенко та інших, який розширював сферу застосування – окрім захисників та захисниць України було додано категорії «осіб, які сприяли такому захисту», «видатних осіб» та «пам'ятних дат про визначні події», а також визначав структуру Порядку, який мав прийняти Кабмін та забороняв існування будь-яких документів на встановлення меморіальних дошок. Водночас такий проект отримав

низку суттєвих зауважень від Головного науково-експертного управління Верховної Ради України та з 14.12.2022 р. не був розглянутий парламентом [32].

Означені вище законопроекти, видаються змістовно невдалими, оскільки, окрім технічних зауважень, звужують предмет правового регулювання, зводячи його виключно до вшанування пам'яті лише окремої категорії осіб або ж подій, що залишає питання формування пам'яттєвого простору без належного правового регулювання, адже окрім сучасних захисників та захисниць України, норми щодо необхідності увічнення певних осіб стосуються також таких категорій, як «жертви політичних репресій», «борці за незалежність України у ХХ столітті», «особи, які внесли значний вклад у розвиток певної сфери суспільного життя», тощо.

Натомість уваги заслуговує проект Закону № 7286, авторства народних депутатів О. Дунди, В. Безгіна, А. Клочко та інших, яким пропонується створення Національного меморіального комплексу геноциду в Україні, воєнних злочинів, інших тяжких злочинів на території України, вчинених злочинним режимом Російської Федерації у м. Буча, що створює унікальне місце пам'яті загальнонаціонального значення про жертв сучасної російсько-української війни [33]. Наразі такий проект залишається без розгляду.

Інший законопроект № 10289, який у подальшому став Законом України № 3505-ІХ, «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення будівництва та експлуатації Національного військового меморіального кладовища» [34] також врегульовується вшанування героїв російсько-української війни та створення національного місця військових (почесних) поховань.

Водночас комплексні або ж засадничі законопроекти, які торкаються питань публічного управління у сфері реалізації політики національної пам'яті до цього часу залишаються без розгляду. До прикладу, з березня 2023 року таким залишається проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про національну безпеку України» щодо збереження культурної спадщини України та національної

пам'яті» № 9072 авторства народних депутатів М. Потураєва, Є. Кравчук, та інших. Даний проєкт пропонує доповнити Преамбулу Закону України «Про національну безпеку України» метою «сприяння консолідації й розвитку української нації» та упровадження в перелік принципів державної політики у сферах національної безпеки і оборони такого принципу, як «збереження культурної спадщини України та національної пам'яті українського народу як головних елементів формування його ідентичності, консолідації й розвитку української нації» [35]. Проєкт був підтриманий Комітетом з питань гуманітарної та інформаційної політики, Міністерством культури та інформаційної політики і він є логічним продовженням Стратегій воєнної та національної безпеки України, затверджених Указами Президента України, а його прийняття нарешті приведе чинне безпекове законодавство до фактичних реалій, в яких інформаційна, пам'яттєва та культурна агресія РФ несе значну загрозу національній ідентичності та протидіє консолідації українського суспільства.

На жаль, даний проєкт внесено лише через 9 років після початку російсько-української війни, тому культурна спадщина та національна пам'ять, а також загрози, що нависають над ними, не були у пріоритеті органів публічного управління, як безпекових, так й інших, що відповідають за реалізацію таких політик. Це, у тому числі, і мало наслідком фрагментарність та ситуативність політики пам'яті, а також зумовлює «війни пам'яті» на окремих територіях України, де на стороні агресора і до цього часу виступають представники територіальних громад.

Основним законопроєктом, який до цього часу навіть не переданий до парламенту, є розроблений Українським інститутом національної пам'яті проєкт Закону «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» [36].

Проєкт в цілому унормовує публічне управління політикою пам'яті, визначає низку основних дефініцій, які до цього часу не містяться у чинних нормативно-правових актах, встановлює принципи, завдання та напрями політики національ-

ної пам'яті, та відповідно, органів публічного управління, розмежовує їх компетенцію, джерела фінансування, тощо.

Однак проєкт містить низку недоліків, які не вирішують існуючі проблеми правозастосування. Так, до прикладу, проєкт пропонує внесення змін до статті четвертої Закону України «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років», шляхом доповнення переліку місць пам'яті, однак знову ж таки не вказує вичерпний перелік таких місць, залишаючи простір для правової невизначеності. Проєкт також не містить практично жодних положень про роль Президента України у питаннях публічного управління політикою національної пам'яті.

Водночас проєкт пропонує протягом одного року привести у відповідність до Закону такі місця пам'яті, що по-суті є продовженням процесів, запущених Законами України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та заборону використання їх символіки» та «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії».

Висновки і пропозиції. З огляду на все викладене вище можна відмітити низьку активність законодавця в питаннях публічного управління у сфері реалізації політики національної пам'яті, незважаючи на виклики, пов'язані з продовженням російсько-української війни.

Яскравим прикладом цього є те, що станом на 2024 рік так і не почався розгляд проєкту Закону України «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу», він навіть не зареєстрований у Верховній Раді України.

Водночас питання його прийняття є надважливим, а початок дискусії щодо його змісту у парламенті має невідкладно розпочатись, оскільки проєкт все ж містить певні недоліки, усунення яких дозволить якнайшвидше прийняти цей засадничий нормативно-правовий акт та реалізувати Верховній Раді України свою публічно-управлінську функцію у сфері реалізації політики національної пам'яті.

Більше того, з березня 2023 року також без розгляду залишається засадничий проєкт Закону «Про внесення змін до Закону України «Про національну безпеку України» щодо збереження культурної спадщини України та національної пам'яті» № 9072, який пропонує доповнити Преамбулу Закону України «Про національну безпеку України» такою метою, як «сприяння консолідації й розвитку української нації» та упровадження в перелік принципів державної політики у сферах національної безпеки і оборони такого принципу, як «збереження культурної спадщини України та національної пам'яті українського народу як головних елементів формування його ідентичності, консолідації й розвитку української нації».

Видається надважливим якнайшвидше його прийняття та впровадження у діяльності органів публічного управління, що визначить належну пріоритетність сфери реалізації політики національної пам'яті та, як наслідок, знайде відображення його положень в інших підзаконних та нормативно-правових актах.

Водночас наявна законодавча база містить низку суттєвих недоліків, які не дозволяють органам публічного управління у сфері реалізації політики національної пам'яті не тільки контролювати виконання чинного законодавства, а навіть забезпечити реальне виконання власних рішень, а також реагувати на його порушення.

Так, законодавство про вшанування пам'яті жертв Голодоморів в Україні та борців за незалежність України у ХХ столітті до цього часу містить декларативні положення про протиправність заперечення факту Голодомору-геноциду 1932–1933 років та правомірність боротьби за незалежність України у ХХ столітті, а також існування у публічному просторі пам'ятників та пам'ятних знаків перебування у публічному просторі назв об'єктів топоніміки населених пунктів, а також пам'ятників та пам'ятних знаків, присвячених особам, пов'язаним із переслідуванням учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті.

Пропонується доповнити Кримінальний кодекс України та Кодекс України про

адміністративні правопорушення новими положеннями, які би передбачали відповідальність за порушення вищенаведеного законодавства, а зважаючи на те, що саме органи місцевого самоврядування є тою ланкою публічного управління, яка не виконує або ж відверто порушує законодавство про декомунізацію та деколонізацію, надати повноваження щодо складення протоколів про адміністративні правопорушення саме посадовим та службовим особам обласних державних (військових) адміністрацій та Міністерства культури та стратегічних комунікацій України.

Зважаючи на невиконання або ж неналежне виконання Законів України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та заборону використання їх символіки» № 317-VIII та Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» № 3005-IX пропонується доповнити Прикінцеві та Перехідні положення Закону № 3005-IX нормами, які би продовжували строки його виконання, в частині перейменування об'єктів топонімії, а також демонтажу пам'ятників і пам'ятних знаків, для голів обласних державних (військових) адміністрацій або ж осіб, що здійснюють їхні повноваження, а також надання права самостійного виконання прийнятих розпоряджень в частині демонтажу.

На сьогоднішній день також до цих пір залишається неврегульованим питання формування частини монументального публічного простору – відсутні необхідні положення Закону України «Про благоустрій населених пунктів» [37], не встановлено загального порядку, який би регулював порядок та визначав суб'єктів публічного управління, які би відповідали за встановлення та демонтаж пам'ятників та пам'ятних знаків, присвячених учасникам російсько-української війни, борцям за незалежність України у ХХ столітті та жертвам політичних репресій та осіб, які внесли значний вклад у розвиток науки, культури, освіти та інших сфер суспільного життя, історичним подіям та ювілейним датам. Відповідно відсутній й інший, окрім

судового, механізм оскарження рішень, дій чи бездіяльності у даному питанні.

Наразі декларативними залишаються положення щодо обов'язку забезпечення наукових досліджень, направлених на дослідження боротьби за незалежність України у ХХ столітті або ж Голодоморів 1921-1923, 1946-1947 років, вжиття заходів, спрямованих на підвищення поінформованості суспільства та привернення уваги громадськості до історії боротьби та борців за незалежність України у ХХ столітті, розроблення програм та заходів, з метою вивчення історії боротьби та борців за незалежність України у ХХ столітті, поширення об'єктивної інформації в Україні та світі про боротьбу та борців за незалежність України у ХХ столітті, підтримки діяльності неурядових установ та організацій, що здійснюють дослідницьку та просвітницьку роботу з питань вивчення історії боротьби та борців за незалежність України у ХХ столітті, а так само, їх увічнення, зокрема такий обов'язок повністю покладений на державу, однак не передбачений для органів місцевого самоврядування, які в результаті реалізації політики децентралізації наразі мають ширші можливості забезпечення реалізації політики національної пам'яті на місцевому рівні.

Це також підсилюється й тим, що саме органи місцевого самоврядування, відповідно до положень Закону України «Про присвоєння юридичним особам та об'єктам права власності імен (псевдонімів) фізичних осіб, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій» № 4865-VI [38] мають повноваження щодо перейменування або ж найменування об'єктів топонімії населених пунктів, а державні органи таких повноважень, окрім, як тимчасових (у разі прийняття відповідного законодавства), не мають.

Водночас належне законодавче забезпечення публічного управління у сфері реалізації політики національної пам'яті в Україні є надважливим, як в контексті загроз, викликаних новим етапом російсько-української війни, так і в контексті європейської інтеграції, а отже є критично-важливим завданням для держави.

Список використаної літератури:

1. Т. Василевська, Т. Бевз. Конструювання політики національної пам'яті: ідеї, смисли, акценти. Політичні дослідження. № 1 (7)'2024. 09.03.2024. С. 135–158.
2. Фальковський А.О. Нематеріальна культурна спадщина та міжнародно-правовий механізм її охорони: інституційні проблеми взаємодії. Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю. 08 жовтня 2021 р. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2021. С. 293–294.
3. Сачко Д.В. Історична пам'ять, як предмет державного регулювання у сучасному суспільно-політичному вимірі України. Таврійський науковий вісник № 3. С. 116–123.
4. Андріяш В.І., Громадська Н.А. & Малікіна О.А. (2023). Політика пам'яті як напрямок публічної політики сучасної держави. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування, 34(73), 1, 18–22.
5. Ковальська-Павелко І. «Війни пам'яті» як ключовий чинник формування державної політики пам'яті в сучасній Україні. *Krakowskie Studia Małopolskie*. 2022. № 3(35). URL: <https://bibliotekanauki.pl/articles/2120305>.
6. Yang G. China's National Memory Laws and the War on Storytelling / Australian Institute of International Affairs. 03 May 2023. URL: <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/chinas-national-memory-laws-and-the-war-on-storytelling/>.
7. Шаповал Ю. Політика пам'яті в сучасній Україні. [Електронний ресурс] / Юрій Шаповал. URL: <http://www.khpg.org/index.php?id=1230112797>.
8. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>.
9. Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні. Закон України від 17.04.1991 № 962-XII. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://bit.ly/3Cb7XOZ>.
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедури реабілітації жертв репресій комуністичного тоталітарного

- режиму 1917–1991 років. Закон України від 13.03.2018 № 2325-VIII. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2325-19#Text>.
11. Про Голодомор 1932–1933 років в Україні. Закон України від 28.11.2006 № 376-V. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-16#Text>
  12. Про внесення змін до Закону України «Про музеї та музейну справу» щодо діяльності «Національного музею Голодомору-геноциду». Закон України від 18.07.2024 № 3884-IX. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3884-20#Text>.
  13. Про правовий статус та вшанування пам'яті учасників боротьби за незалежність України у XX столітті. Закон України від 09.04.2015 № 314-VIII. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19#Text>.
  14. Про внесення змін до Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» та «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» стосовно борців за незалежність України у XX столітті та деяких інших осіб. Закон України від 29.05.2023 № 3113-IX. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3113-20#Text>
  15. Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років. Закон України від 09.04.2015 № 315-VIII. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/315-19#Text>.
  16. Постанова від 27.10.2021р. у справі № 640/19562/19. Верховний суд. ЄДРСР. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100722949>.
  17. Про День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років. Закон України від 29.05.2023 № 3107-IX. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3107-20#Text>.
  18. Про день Європи. Указ Президента України від 08.05.2023 № 266/2023. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2023#Text>.
  19. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо пам'яток Другої світової війни 1939–1945 років. Проект Закону від 27.07.2023 № 9536. База даних «Законопроекти». Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42360>.
  20. Про доступ до архівів органів репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років. Закон України від 09.04.2015 № 316-VIII. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-19#Text>.
  21. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та заборону використання їх символіки» № 317-VIII. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>.
  22. Кримінальний кодекс України. Закон України. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
  23. Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії. Закон України від 15.06.2023 № 3005-IX. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text>.
  24. Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей формування Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Закон України від 03.05.2023 № 3097-IX. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3097-20#Text>.
  25. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» щодо уточнення окремих положень та продовження строків виконання Закону для юридичних осіб. Проект Закону від 21.08.2023 № 9628. База даних «Законопроекти». Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42533>.
  26. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» щодо удосконалення порядку

- притягнення до відповідальності. Проект Закону від 03.10.2023 № 10103. База даних «Законопроекти». Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42914>.
27. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за порушення вимог законодавства про засудження комуністичного тоталітарного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки. Проект Закону від 10.09.2021 № 6019. База даних «Законопроекти». Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72720
28. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за відмову або перешкоджання демонтажу пам'ятників, пам'ятних знаків комуністичному тоталітарному режиму. Проект Закону від 10.09.2021 № 6019. База даних «Законопроекти». Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72851.
29. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту пам'ятників (монументів), а також пам'яток історії та культури. Проект Закону від 04.09.2020 № 4052. База даних «Законопроекти». Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/3784>
30. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо кримінальної відповідальності за заперечення Голодомору). Проект Закону від 22.11.2019 № 2489. База даних «Законопроекти». Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=2489&skl=10.
31. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про благоустрій населених пунктів» щодо встановлення пам'ятних знаків, меморіальних та інформаційних дощок на території населених пунктів з метою увічнення пам'яті осіб, які брали участь у захисті Батьківщини. Проект Закону від 29.12.2021 № 6483. База даних «Законопроекти». Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38708>.
32. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про благоустрій населених пунктів» щодо встановлення пам'ятних знаків, меморіальних та інформаційних дощок на території населених пунктів з метою увічнення пам'яті осіб, які брали участь у захисті Батьківщини, сприяли такому захисту, а також видатних осіб та пам'ятних дат про визначні події. Проект Закону від 12.12.2022 № 8279. База даних «Законопроекти». Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41003>.
33. Проект Закону про створення Національного меморіального комплексу геноциду в Україні, воєнних злочинів, інших тяжких злочинів на території України, вчинених злочинним режимом Російської Федерації. Проект Закону від 15.04.2022 № 7286. База даних «Законопроекти». Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39436>.
34. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення будівництва та експлуатації Національного військового меморіального кладовища. Закон України від 08.12.2023 № 3505-IX. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3505-20#Text>.
35. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про національну безпеку України» щодо збереження культурної спадщини України та національної пам'яті. Проект Закону від 02.03.2023 № 9072. База даних «Законопроекти». Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41472>.
36. Результати обговорення законопроекту «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://bit.ly/4afuruK>.
37. Про благоустрій населених пунктів. Закон України від 06.09.2005 № 2807-IV. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text>.
38. Про присвоєння юридичним особам та об'єктам права власності імен (псевдонімів) фізичних осіб, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій. Закон України від 24.05.2012 № 4865-VI. База даних «Законодавство». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4865-17#Text>.

Kartashov A. The state of the legislative and draft law base in public administration in the field of implementation of the national memory policy in Ukraine

Ukraine's active struggle for its independence has led to increased interest in the problem of implementing national memory policy in the public administration aspect. At present, the Verkhovna Rada of Ukraine remains one of the main public administration bodies in this area, preparing the legislative framework for the formation and implementation of such a policy, and therefore it is crucial to study the existing legislative and drafting framework to understand existing trends and formulate our own proposals for their improvement.

The article examines the existing legislative and draft law framework, which is divided into conditional blocks – some of the draft laws are considered in relation to existing regulations, and some are thematically analyzed by areas of legal regulation – establishing liability for violation of the law, fundamental bills, memorialization bills, etc.

The study identified a number of problems: the declarative nature of some mandatory norms, the lack of public legal instruments for the state to control the implementation of decisions, which leads to excessive politicization of the process of cleaning public space, the lack of sanctions for violating the law, fragmentation of legal regulation, and shortcomings in existing draft laws. Low legislative activity was also noted, despite the challenges posed by the ongoing Russian-Ukrainian war.

Based on the study and the identified problems, proposals have been developed to address them – the need to adopt draft law No. 9072 «On Amendments to the Law of Ukraine "On National Security of Ukraine" regarding the preservation of Ukraine's cultural heritage and national memory», introduce administrative and criminal liability, regulate the formation of monumental public space, extend the deadlines for the implementation of Law No. 3005-IX (about the condemnation of propaganda of Russian imperial policy) for heads of state (military) administrations and grant them the right to independently implement decisions, and impose on local governments the obligation to ensure measures in the field of public policy management.

Key words: national memory, state policy, public administration, decolonization, decommunization, draft laws, legislation.